

Ferenc Hajós

A NEMZETISÉGEK JOGI HELYZETE A SZLOVÉN SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁGBAN

A Jugoszláviában élő nemzetek és nemzetiségek egyenjogúsága már a felszabadító harc és a népi forradalom idejében alakult ki. A Jugoszláv Népfelszabadító Antifasiszta Tanács II. ülészakán 1943 november 29-én Jajcében hozott határozatai már megalapozták a nemzetiségek egyenjogúságát, szóval még az új állam megalakulása idejében. E határozatok negyedik pontja értelmében »a jugoszláv nemzeti kisebbségeknek az összes nemzeti jogot biztosították«.

Nem véletlen, hogy az alakuló új állam első jogi rendelkezésében már foglalkozik a nemzetiségek egyenjogúságának és helyzetének kérdésével. A Jugoszláv Kommunista Párt mér a vukovári kongresszusán 1920-ban állást foglalt a nemzetiségi kérdésben. A kongresszuson megállapították, hogy »lábbal tiporják az ország polgárainak alapvető jogait és az államban élő nemzetiségeket megfosztották választójogától«. Kihangsúlyozták, hogy a párt legfőbb feladatai közé tartozik az összes nemzetiségek nemzeti egyenjogúsága eszméjének megvalósítása és a jugoszláviai nemzetiségek politikai és polgári jogai megsemmisítésének a megátolása.

A Jugoszláv Kommunista Párt többi kongresszusán és értekezletén is következetesen foglalkozik a nemzetiségi kérdéssel. A sok közül e helyen ki kell emelni az 1948-ban megtartott V. kongresszust, amelyen elfogadták a Jugoszláv Párt programját. A nemzeti kérdéssel külön fejezet foglalkozik és a párt feladatai közé sorolja a »nemzeti kisebbségek fennálló jogainak megerősítését és biztosítását, hogy lehetővé váljék nemzeti kulturájuk zavartalan fejlődése«. Ugyiszintén jelentős a VII. ljubljanoi kongresszus 1958-ban. A párt e kongresszusán új programot fogadott el és külön szakaszban foglalkozott a nemzetiségekkel. A program elfogadása után folytatott elemzések, viták és értékelések tapasztalatai alapján a Jugoszláv KSz Központi Bizottság Végrehajtó Bizottsága 1959-ben meghozta a nemzetiségi kisebbségekről szóló határozatait.

E határozatoknak különleges politikai és jogi jelentősége van. A dokumentum oly sokoldalúan és részletesen dolgozza fel a nemzetiségi kérdésekben elgondolt álláspontokat, hogy sok későbbi jogi szabály elvi alapjául szolgált.

A határozatok értelmében »jugoszlávia nemzeti kisebbségei megtartják jellegzetességeiket, mint annak a nemzetnek a része, amelyben etnikailag tartoznak, amelynek — főképpen kulturális — jellegzetességeit magukban hordozzák és ezeket átszövik annak a környezetnek jellegzetességeivel, amelyben élnek. Ezért a nemzeti kisebbségek jelentős tényezők a különböző nemzetek közeledésében és kapcsolataiban. Azonban a nemzetiségi kisebbségek nemcsak annak a nemzetnek a része, amelyből származnak, hanem összekapcsolódnak azzal az országgal is amelyben élnek, annál inkább, minél biztosabb egyenjogú helyzetük és minél zavartalanabb fejlődésük. Objektív helyzetükre és a társadalmi öngazgatási rendszer nyújtotta fejlődési lehetőségeikre való tekintettel, a jugoszláviai nemzeti kisebbségek a jugoszláv szocialista közösség alkotó részévé váltak«.

A határozatok részletesebben foglalkoznak a kétnyelvűség elvének megvalósításával nem csak a különböző szervek és intézetek előtti eljárásban hanem az oktatásban is. Foglalkoznak a nemzeti kisebbségek kultúrája és művészete kérdé-

seivel, a kisebbségi sajtó problémáival és egyéb jelentős kérdéssel. A dokumentum sokoldalúsága és gazdag tartalma miatt még ma is igen időszerű a nemzetiségi jogok fejlődése és megvalósítása terén.

A párt további dokumentumaiban is folyamatosan foglalkozik a nemzetiségi kérdésekkel az elfogadott elvi — politikai álláspontokból kiindulva.

A Szlovén Komunisták Szövetségének utolsó, VIII. kongresszusán elfogadott határozatok is részletesebben foglalkoznak a nemzetiségi kérdéssel. A Szlovén Komunisták Szövetsége következetesen támogatja a nemzetiségi egyenjogúságot. Az olasz és magyar nemzetiségek alkotmányos helyzetének megvalósítása által a két nemzetiség mint társadalmunk gazdagodásának és a szomszédos nemzetek és országok közötti jószomszédi kapcsolatok tényezője erősödik. A többségi nemzet köteles biztosítani sokoldalú fejlődésüket és külön jogaik megvalósítását, mint saját fejlődésének és szabadságának elválaszthatatlan elemét.

A Dolgozó Nép Szocialista Szövetsége Köztársasági Választmánya is dokumentjaiban azonos elvi álláspontokból kiindulva következetesen foglalkozik a nemzetiségi kérdéssel és a nemzetiségi jogok megvalósításával.

Az 1946 január 31-i első szövetségi alkotmány megerősítette a párt dokumentumaiban és a Jugoszláv Népfelszabadító Antifasiszta Tanács II. ülészakán lefektetett álláspontokat a nemzetiségek helyzetéről. Az alkotmány 13. szakasza meghatározza, hogy a nemzeti kisebbségek a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságban kulturális fejlődésük és szabad nyelvnaszólhatóságukat és védelmüket élvezik.

Az 1963. évi szövetségi alkotmány 41. és 43. szakaszában már bővebben foglalkozik a nemzetiségek helyzetével. Az alkotmány először használja a »nemzetiség« terminust az addigi »kisebbség« helyett. Az említett alkotmányos határozatok elsősorban általános rendelkezéseket tartalmaznak a nemzetiségek egyenjogúságáról, továbbá foglalkoznak a nemzetiségek iskoláztatásával és utasítják a köztársaságokat, hogy alkotmányaikban és törvényeikben részletesebben rendezzék az egyes köztársaságokban élő nemzetiségek helyzetét és jogait.

Az 1976-tól 1971-ig elfogadott alkotmányfüggelékben is tovább fejlődnek a nemzetiségi jogok. Ezek közül ki kell emelni a XIX., XX., XXI., XXV. és XLI. függelégeket.

Az 1974. évi szövetségi alkotmány nemzetiségekre vonatkozó rendelkezései, különösen a 170. és 171. szakasza, még részletesebben foglalkoznak a jogok meghatározásával. Az alkotmányos jogok sérelme, a nemzetiségi jogegyenlőtlenség hirdetése és érvényesítése vagy nemzeti gyűlölet és türelmetlenség szítása alkotmányellenes és büntetendő. A nemzetiségek tagjai az állami és közmegbiztatást végző szervek előtti eljárásban anyanyelvüket és írásukat használhatják. Továbbá minden köztársaság illetve autonóm tartomány területén anyanyelvű oktatáshoz van joguk.

A Szlovén Népköztársaság első alkotmányát 1947-ben hozták meg; az első köztársasági alkotmány nemzetiségekre vonatkozó határozatai lényegükben azonosak a szövetségi alkotmány határozataival. Az alkotmány a már eddig ismert és hagyományos kisebbségi jogi védelem keretében biztosítja a Szlovén Népköztársaság területén élő nemzeti kisebbségek jogát kulturális fejlődésükhöz és anyanyelvük használatához. Az alkotmány kifejezetten elvi és általános rendelkezéseket tartalmaz, amelyek más, alacsonyabb rendű előírásokban nem voltak részletezve.

A Szlovén Szocialista Köztársaság 1963. évi alkotmánya jelentős fordulatot jelent a köztársaságban élő nemzetiségek jogainak és helyzetének alkotmányos és általános rendezésében. Az alkotmány határozataiban következetesen eleget

tesz a szövetségi alkotmány a köztársaság területén élő nemzetiségek helyzetének részletes rendelkezéseire vonatkozó utalásának. A Szlovén Szocialista Köztársaság 1963. évi alkotmánya is először használja a »nemzetiség« terminust, az 1963. évi szövetségi alkotmányhoz hasonlóan.

A »nemzetiség« terminus bevezetése úgy a szövetségi, mint a köztársasági alkotmányban nem csak formális jellegű, hanem a gyakorlatban megvalósult nemzetiségi egyenjogúság fokának, amelynek az eddigi »kisebbség« terminus már nem felelt meg, jogi terminusban való megnyilvánulása. Az alkotmány 76-ik szakaszában a szabad nyelvhasználatot, a kultúra fejlesztését és e célból intézmények alapítását, valamint más alkotmányos jogok gyakorlását csak azoknak a nemzetiségeknek biztosítja, amelyek »nemzeti kisebbségek«. Hogy miért csak azoknak a nemzetiségeknek biztosítottak a külön jogok, amely »nemzeti kisebbség«, kitűnik, az alkotmány következő 77-ik szakaszából, amely szerint a Szlovén SzK biztosítja a Szlovén SzK területén élő olasz illetve magyar nemzetiségnek az egyenjogúságot és a sokoldalú fejlődés es előrehaladás lehetőségét. A külön jogok ezek szerint csak az őslakós nemzetiségi lakosság részére biztosítottak. Az alkotmány először említi meg névszerint az olasz és magyar nemzetiséget.

Az alkotmány 77. szakaszában van lefektetve a kétnyelvűség alapjainak alkotmányos alapköve a Szlovén Szocialista Köztársaságban. Az említett szakasz meghatározza, hogy »azokon a területeken, ahol a szlovén nemzetiségű polgárokon kívül olasz illetve magyar nemzetiségű polgárok is élnek, az olasz és a magyar nyelv egyenrangú a szlovén nyelvvel«. A kétnyelvűség lényege abban van, hogy nemcsak az olasz illetve a magyar nemzetiségű polgárnak van joga a köz — és társadalmi életben anyanyelve használatára, hanem hogy a két nemzetiségi nyelv a nemzetiségileg vegyesen lakott területeken egyenjogú a szlovén nyelvvel, szóval a szlovén nyelvvel párhuzamosan hivatalos nyelv. Ezen alkotmányos rendelkezés részletes feldolgozása a köztársaság törvényeire és a községi statutumokra volt bízva.

Az alkotmány biztosítja a nemzetiség nyelvén való oktatást a nemzeti- ségi iskolákban. E határozat alapján hozott kétnyelvű elemi iskolákról szóló törvénnyel kapcsolatban indult az ismert alkotmányos per a Szlovén Szocialista Köztársaság Alkotmányvédő Biróságánál, amelyről a későbbiek során lesz bővebben szó.

Végül az alkotmányos rendelkezések értelmében a Szlovén Szocialista Köztársaság gondoskodik az olasz és a magyar sajtó és rádió, kulturális-művelődési tevékenység fejlesztéséről és e célra biztosítja a szükséges segítséget.

Lendva és Muraszombat községek 1964-ben elfogadott statutumai az alkotmányos rendelkezéseknek eleget téve bővebben foglalkoznak a nemzetiségileg vegyes területeken élő magyar nemzetiség jogainak és helyzetének szabályozásával. Annak ellenére, hogy a két községben élő magyar nemzetiségnek lényegében ugyanazok a jogok vannak biztosítva érdekes megemlíteni, hogy a két statutum különböző módszerrel, szabályozza a nemzetiségi jogokat. Miközben a muraszombati statutum a nemzetiségi jogokat egy külön fejezetben határozza meg, a lendvai statutum az egyes fejezetek vagyis szakaszok keretében teszi ezt. Mindkét statutum átvette az alkotmányos határozatokat a magyar nyelv egyenjogúságáról. Külön szakaszokban határozzák meg a község nemzetiségileg vegyes (kétnyelvű) területét, mivel a nyelvi egyenjogúságról szóló határozatok csak ezekre a területekre vonatkoznak.

A kétnyelvű terület meghatározásánál nem jelentkeztek különleges nehézségek. Az alkotmányos elvek alapján az egyedüli döntő szempont az őslakossághoz való hovatartozás volt. A nemzetiségi lakosság száma és aránya az egyes településekben egyáltalán nem volt döntő körülmény.

A lendvai statutumnak több konkrét határozata szabályozza a kétnyelvű ügykezelést, de mindkét statutum elrendeli, hogy azokat a munkahelyeket, amelyekben a dolgozók munkájuk közben polgárokkal kerülnek érintkezésbe, úgy kell szisztemizálni és szabályként betölteni, hogy a szlovén és a magyar nyelv tudása is kötelező. Továbbá mindkét statutum elrendeli a kétnyelvű űrlapok és nyomtatványok használatát, a kétnyelvű nyilvános feliratok alkalmazását, és a képviselő-testület általános aktusainak két nyelven való közzétételét. A muraszombati statutum külön határozatában foglalkozik a választók gyűléseinek, ünnepeknek, a tömeggyűléseknek a kétnyelvűségével és a kétnyelvű pecsétek és bélyegzők használatával a kétnyelvű ügykezelés során, a lendvai statutum pedig elrendeli, hogy a képviselő-testület magyar nemzetiségű tagjai magyar nyelven kapják az ülések anyagát, a szavazási és a referendum — lapok kétnyelvűségét, a jogsegély biztosítását magyar nyelven és az összes hirdetmény, közlemény, kiadvány kétnyelvűségét. Igen jelentős határozata a lendvai statutumnak, amely szerint biztosítani kell mindkét nemzetiség képviselőjét a községi képviselő-testületben.

A kétnyelvű oktatásról a lendvai statutum sokkal bővebben rendelkezik, mint a muraszombati. A statutum átvette a kétnyelvű iskolákról szóló törvény több határozatát, mint például a tantervekre vonatkozó határozatot, amely szerint a tantervekben figyelembe kell venni a magyar nép kultúrájának sajátosságait és nem szabad zavarni a tanulók nemzeti érzését, s hogy a kétnyelvű iskola megszüntetése esetében a tanulóknak biztosítani kell a kétnyelvű oktatás folytatását. A kétnyelvű területen lévő közép-és szakiskolában a magyar nyelv tantárgy lehet.

Az egyedüli közép-és szakiskola a kétnyelvű területen Lendván volt és ezért e határozat nem volt kielégítő, hiszen a kétnyelvű iskolákból a legtöbb tanuló a muraszombati községben folytatta tanulmányait. Amint a későbbiekből kiderül, a muraszombati statutumnak erre vonatkozó határozatai nem voltak. A középiskolákban az 1976/77-es tanévben bevezették a magyar nyelv oktatását, a kétnyelvű területen kívül lévő középiskolákban is, amelyeket a kétnyelvű elemi iskolákat végzett tanulók látogatnak, de a községi statutumok e kérdést még nem szabályozták.

A muraszombati statutum a kétnyelvű oktatással kapcsolatban csak a megfelelő törvényre hivatkozva biztosítja a kétnyelvű oktatást a törvényben meghatározott iskolákban. Az iskola előtti neveléssel kapcsolatban elrendeli az óvodák létesítését a nemzetiségileg vegyes területeken és a lendvai statutummal hasonló határozatot tartalmaz.

A kétnyelvű ügykezeléssel kapcsolatban meg kell állapítani, hogy a községi statutumok elfogadása előtt már napvilágot látott néhány, erre vonatkozó ideiglenes utasítás. Az elsők között a köztársasági költségvetési és közigazgatási titkárság bocsátott ki ideiglenes utasítást a kétnyelvű területeken működő községi és járási igazgatási szervek tevékenységéről (1963 dec. 9-én), valamint a köztársasági kihágásokat elbíráló tanács a kihágások elbírálásáról a kétnyelvű területen (1963 dec. 4-én), továbbá a köztársasági igazságügyi titkárság a bíróságok előtti kétnyelvű eljárásról. Már az említett utasítások tartalmazták a későbbi statutáris rendelkezést a munkahelyek mindkét nyelvet beszélő dolgozókkal való fokozatos betöltéséről, ahol ez azonnal nem volna lehetséges. Az eljárás során mindkét nyelv egyenrangú és ezért a nyomtatványok, űrlapok kétnyelvűek. A felek nemzetiségét az eljárás során nem állapítják meg, hanem az eljárás azon a nyelven folyik, amelyet a fél használ, és ezen a nyelven készülnek a jegyzőkönyvek és adják ki a végzéseket és egyéb határozatokat. Az eljárás szóbeli és írásbeli része kétnyelvű. A nemzetiségileg vegyes területen a feliratok, utjelző táblák és bélyegzők szintén kétnyelvűek. A kétnyelvű eljárás miatt felmerült költségek a felet nem terhelhetik.

A kétnyelvű eljárást ezután az 1965 február 25-én közzétett általános illetékességű bíróságokról szóló törvény szabályozza. A törvény 6. szakaszában elrendeli, hogy azokon a nemzetiségileg vegyes területeken, amelyeken az olasz illetve a magyar nemzetiség tagjai élnek, az olasz illetve a magyar nyelv a bírósági eljárás során egyenrangú a szlovén nyelvvel. A kétnyelvű eljárást részletesebben a bírósági ügyrendi szabályzat rendezi. 1966 június 2-án kiadták e szabályzat tervezetét, amelyben néhány módosítással átvették a megfelelő ideiglenes utasítások rendelkezéseit. Ezenkívül az 1964-ben elfogadott köztársasági pecsétéről szóló törvény 2. szakaszának 3. bekezdésében elrendeli a kétnyelvű pecsét alkalmazását a nemzetiségileg vegyes területeken.

Mivel sok volt a kétnyelvű eljárásra és általában a kétnyelvűség bevezetésére vonatkozó határozat, ezenkívül az ideiglenes utasítások tartósabb ideig való használata miatt, mivel nem voltak állandó jellegű előírásokkal felváltva, ez időben merült fel az elképzelés, hogy mindezeket a kérdéseket egy egységes köztársasági törvényben kellene szabályozni. Az eddigi gyakorlat megcáfolta az elképzelés megvalósításának lehetőségét, hiszen az új, 1974-ben elfogadott alkotmány meghozása után egyes jogi területet szabályozó törvények is tartalmazzák a kétnyelvű eljárásra vonatkozó rendelkezéseket.

A kétnyelvű eljárás gyakorlati megvalósítása terén igen jelentős és érdekes a Szlovén Szocialista Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának végzése, amelyet a Szlovén Szocialista Köztársaság ügyészének törvényességi óvása alapján folytatott eljárásában fogadott el. A végzés hatályon kívül helyezte a koperi és pirani bíróságok döntéseit, mivel az olasz nemzetiségű fél esetében a bíróságok nem tartották be a kétnyelvű eljárásra vonatkozó hatályos előírásokat. Hivatkozva a Szövetségi alkotmány 41. és 43. szakaszára, a köztársasági alkotmány 74-től 77-ig terjedő szakaszaira, az általános illetékességű bíróságokról szóló törvény 6. szakaszára, az említett ideiglenes utasításokra és a községi statutumokra, a bíróság határozatában megállapította, hogy ha a nemzetiségileg vegyes területeken a bírósági eljárásban olasz illetve magyar nemzetiségű fél vesz részt, az eljárást két nyelven kell vezetni és a bírósági végzéseket is két nyelven kell kézbesíteni a feleknek, kivéve az esetet, ha a fél e jogáról kimondottan lemondott. Ezen elv sértése a polgári eljárás lényeges sérelmét jelenti.

A kétnyelvű oktatást Muravidék nemzetiségileg vegyes területein fokozatosan, az 1959/60-as tanévben kezdték bevezetni. Addig különválasztott szlovén és magyar iskolákon folyt az oktatás ami az adott helyzetben igen meggyorsította a beolvadási folyamatot. A magyar nemzetiségi tanulók mind nagyobb számban iratkoztak be a szlovén iskolákba. A községi és köztársasági társadalmi-politikai szervezetek állásfoglalásai alapján e folyamatot csak egy olyan iskola létesítésével lehet eredményesen megakadályozni, amely elősegíti a szlovén és a magyar tanulók közeledését, barátságát és testvériségét, amely mindenki számára elfogadhatóbb lesz, amely szavatolja a magyar nemzetiség beolvadási folyamatának megakadályozását és amely teljes lehetőséget biztosít a nemzetiség fejlődéséhez. E követelményeknek Muravidéken csak a kétnyelvű iskola tehetett eleget. Az első évben az oktatás fokozatos bevezetése megfelelő törvényes előírás nélkül történt.

Az első kétnyelvű iskolákról szóló törvényt 1962-ben hozták meg. A törvényt 1965-ben módosították és a mai szövegben 1972-ben fogadták el.

Az 1972. évi törvénymódosítás a Szlovén Alkotmányvédő Bíróság 1970. évi határozata alapján történt. 1969-ben Lendva község 681 pogára alkotmányos pert kezdeményezett a Szlovén Alkotmányvédő Bíróság előtt, mivel véleményük szerint a kétnyelvű iskolákról szóló törvény nem volt összhangban a Szlovén Szocialista Köztársaság alkotmányával. Az 1970. június 30-án elfogadott határozatában a

biróság megállapította, hogy az említett törvény nincs ellentétben a Szlovén Szocialista Köztársaság alkotmányával és az eljárást megszüntette. Az Alkotmányvédő Biróság a Szlovén Szocialista Köztársaság Képviselőházának is közvetítette a kétnyelvű iskolákra vonatkozó véleményét és javaslatait. A javaslatok később a törvénymódosítás és egyéb határozatok és törekvések alapjául szolgáltak.

Szükséges kiemelni, hogy az Alkotmányvédő Biróság a kétnyelvű ovodák és elemi-iskolák káder és pénzügyi problémák megoldására tett javaslatain kívül javasolja a megfelelő kétnyelvű, illetve kisebbségi iskolák, azaz tagozatok megalakítása lehetőségének mielőbbi tanulmányozását és a nemzetiségileg vegyes területen a magyar nyelv kötelező oktatását, a szlovén szak-és középiskolákon.

Az alkotmányos per után köztársasági szinten egy szakscoportot létesítettek, amely minden szempontból tanulmányozta a kétnyelvű oktatást. A tanulmányozás eredményei alapján megfelelően átszervezték a kétnyelvű oktatást. Az 1972. évi törvény kimondottan kétnyelvű iskolákról beszél és így kizárja egy, az említett perhez hasonló per indítványozásának lehetőségét. A kétnyelvű oktatás célja az általános nevelési-oktatási cél mellett a törvény értelmében különösen az olasz, illetve a magyar nemzetiség fejlesztése, nemzetiségi kulturájuk és anyanyelvük kulturájának megismerése, anyanyelvük egyenjogú használata a többi jugoszláv népek és nemzetiségek nyelve mellett és a nevelő-oktatási intézetekben való oly viszonyok kialakítása, amelyekben az olasz, illetve a magyar nemzetiség a szomszédos népek és országok baráti együttműködésének tényezője és a nemzetközi együttélés serkentője. A kétnyelvű iskolákban ezt az oktatást úgy kell megszervezni, hogy a tanulók elsősorban saját anyanyelvüket ismerik meg és a másik nemzetiség nyelvét is megismerik, valamint hogy mindkét nemzet történelmének és kulturájának lényegesebb adatait is megismerjék. A tantervben figyelembe kell venni a nemzetiségi kultúra jellegzetességeit és nem sérthetők a tanulók nemzetiségi érzelmei. A törvény ezenkívül rendelkezik a kétnyelvű iskolák pénzeléséről és biztosítja a köztársaság 50 százalékos anyagi hozzájárulását vagyis a többlet kiadások fedezését mind ezen intézetek tevékenységéhez, mind beruházási költségeihez.

Annak ellenére, hogy lényegében az eddigi alkotmányos rendelkezéseket is tartalmazza, az 1974-ben hozott Szlovén Szocialista Köztársaság alkotmánya új rendelkezéseivel kétségtelenül a legnagyobb lépést jelenti a Szlovéniában élő magyar, illetve olasz nemzetiség jogi helyzetének szabályozásában. Az alkotmány már első szakaszában a Szlovén Szocialista Köztársaságot mint a szlovén nép, az olasz és a magyar nemzetiség szocialista öngazgatású, demokratikus közösségét határozza meg. A második szakasz felsorolja a köztársaság fő feladatai között az olasz és a magyar nemzetiség nemzetiségi jellegének védelmét, helyzete biztosítását és egyenjogúságának megvalósítását, valamint sokoldalú fejlődésük serkentését.

Az alkotmány 314-ik szakasza 2. bekezdésének 9-ik pontja azonos szöveget tartalmaz. E szakasz meghatározza, mely kérdéseket intéz a Szlovén Szocialista Köztársaság alkotmányban és törvényekben meghatározott jogai és kötelességei keretében a köztársasági szervek által.

A Szlovén SzK Képviselőháza az alkotmány 370-ik szakasza határozata értelmében új szervet kap: Nemzetiségi Bizottságot, amely megtárgyalja az olasz illetve magyar nemzetiség jellegével, helyzetével, jogaival és fejlődési lehetőségeivel kapcsolatos kérdéseket. A bizottság egyenlő számú szlovén, olasz és magyar nemzetiségi tagból áll. A Nemzetiségi Bizottság a Szlovén Szocialista Köztársaságban élő magyar és olasz nemzetiség javaslatára volt az új alkotmánnyal megalakítva. Mindkét nemzetiség igen aktívan részt vett az alkotmánytervezetről

folyó nyilvános vitában és javaslataik egyik eredménye e bizottság megalakítása volt. A Bizottság későbbi munkájával és tevékenységével eleget tett a nemzetiségek várakozásainak. Ahogy ez a Bizottság beszámolójából, amelyet a Képviselő-ház tanácsai is jóváhagytak kitűnik, a Nemzetiségi Bizottság megvitatott és megtárgyalt minden jelentősebb kérdést a két nemzetiséget illetően és megfelelő javaslatokat tett a Szlovén SzK Képviselőháza és más illetékes szervek felé. Többek között előkészítette a beszámolóját amelynek alapján a Képviselőház Tanácsai elfogadták álláspontjait, javaslatait és határozatait a Szlovén Szocialista Köztársaságban élő olasz és magyar nemzetiségek külön jogainak megvalósításáról.

A 190-ik szakasz hasonló Nemzetiségi Bizottságok megalakítását szabályozza a nemzetiségileg vegyes területeken működő községi képviselő-testületeknél. E bizottságok is megalakultak, de nem mindenütt végeztek oly eredményesen alkotmányos és statutáris feladataikat, mint a köztársasági Képviselőház Nemzetiségi Bizottsága.

A nemzetiségileg vegyes területeken az alkotmány 157-ik szakaszának 3. bekezdése értelmében, biztosítani kell az olasz illetve magyar nemzetiség megfelelő képviseletét a küldöttségekben. A választásokról és a képviselő-testületekbe való delegálásról szóló törvény 45. szakasza 2. bekezdése azonos határozatot tartalmaz. A községi statutumok is átveszik a fenti alkotmányos rendelkezést. Annak ellenére, hogy a választásokról szóló törvény semmi formális kulcs-rendszert nem lát elő, amelynek alapján biztosítani lehetne a nemzetiség megfelelő képviseletét a küldöttségekben, a szlovéniai magyarok a küldöttségekben a kétszeres-választások alkalmával az új alkotmány meghozása után a lakosság arányával öszhangban voltak képviselve. Ez a tény a Dolgozó Nép Szocialista Szövetsége a törvény határozatai értelmében végzett politikai akciója eredményeként értékelhető a jelölési eljárásban. A községekben a magyar nemzetiség tagjai legmagasabb vezető tisztségeket is töltenek be.

Az 1974-ik évi köztársasági alkotmány legjelentősebb újdonsága pedig kétségen kívül a külön fejezet, amelyben az alkotmány 250-ik és 251-ik szakaszaiban az olasz illetve magyar nemzetiség és tagjai külön jogaival foglalkozik. Már e fejezet címe is megmondja, hogy az alkotmány a külön jogokat és védelmet a nemzetiségnek, mint csoportnak és tagjainak, mint egyéneknek biztosítja. Az u. n. külön jogok alatt pedig az alkotmány azokat a jogokat határozza meg, amelyek a nemzetiségeknek és tagjainak az általános, munkából eredő jogokon kívül, amelyek minden polgárnak és dolgozónak biztosítottak, külön vannak biztosítva. Ezek közül ki kell emelni a saját anyanyelvük szabad használatát, saját nemzetiségi kultúrájuk kifejezését és fejlesztését és e célból szervezetek alapítását és nemzetiségi szimbolumaik szabad használatát.

A nyelvi egyenjogúságról az alkotmány hasonlóan rendelkezik, mint az ezelőtti alkotmány.

Az eddigi határozatoknál sokkal bővebbek és részletesebbek az anyanyelven való nevelésre és oktatásra vonatkozó határozatok.

Az alkotmány külön biztosítja a Szlovén SzK gondját és támogatását a nemzetiségi káderek képzésénél. Továbbá támogatja az olasz illetve magyar nemzetiség közötti, és anyaországaiikkal való kapcsolatok fejlesztését. A nemzetiségi jogok részletesebb feldolgozását az alkotmány törvényekre, községi statutumokra és a társult munka szervezeteinek és más öngazgatási szervezet és közösség általános aktusaira bizza.

Az alkotmány I. alapelvének megvalósítása érdekében, amely szerint az olasz és magyar nemzetiségű dolgozók és polgárok alkotmányos jogukat olyképpen valósítják meg, hogy mindenütt a többi dolgozóval és polgárral egyenranguan

kapcsolódnak be az öngazgatási szocialista viszonyokba és az öngazgatási döntéshozatalba, az alkotmány 251-ik szakaszában lehetővé teszi az olasz illetve magyar nemzetiség tagjainak, hogy a nemzetiségileg vegyes községekben művelődési és kulturális öngazgatási érdekközösségeket alakíthatnak. Az érdekközösség a külön jogok fejlesztésével és megvalósításával foglalkozik. A Szlovén Szocialista Köztársaságban élő magyar nemzetiségnek az új alkotmány meghozásáig nem volt saját szervezete. Ezért az öngazgatási érdekközösség megalakításának lehetősége annál inkább jelentős volt számára. 1975. márciusában megalakultak a nemzetiségi öngazgatási érdekközösség a lendvai és muraszombati községben. Az érdekközösségek lehetővé tették a magyar nemzetiség részvételét az öngazgatási döntéshozatalban külön jogait illetően, mivel az alkotmány a nemzetiségi érdekközösségek a községi statutum és az öngazgatási érdekközösségek öngazgatási aktusai határozataival összhangban a községi képviselő-testület illetékes tanácsával illetve a megfelelő öngazgatási érdekközösségekkel egyenjoguan döntenek.

A külön jogok közül ki kell emelni az anyanemzettel való kulturális kapcsolatok fejlesztésének biztosítását és támogatását és különösen a művelődési és kulturális öngazgatási érdekközösségek alakításának lehetőségét a nemzetiségi kultúra, az anyanyelven való oktatás és nevelés, a nemzetiségi sajtó és nyilvános tájékoztatás más eszközeinek, valamint a könyvkiadás és az anyanemzettel való kapcsolatok fejlesztése érdekében.

Az 1974-ben elfogadott statutumok Lendava és Muraszombat községekben szintén az eddiginél részletesebben rendezik a magyar nemzetiség helyzetét és jogait. A két községi statutum külön fejezetébe foglalt, a nemzetiségi jogokra vonatkozó határozatai ez alkalommal majdnem teljesen azonosak azzal, hogy a lendvai statutum ezenkívül még egyes fejezeteiben is rendelkezik a nemzetiségi jogokról mint például a társadalmi-politikai szervezetekről, a nevelésről és oktatásról, a kulturáról és művelődésről és a községközi együttműködésről szóló fejezetekben. A külön jogokat szabályozó fejezet elsősorban a nyelvi egyenjogúságról rendelkezik a nemzetiségileg vegyes területen. Több és részletesebb a kétnyelvű eljárásra vonatkozó határozat, mint az eddigi statutumokban. A statutum biztosítja a nemzetiségi képviselőtestületet a küldöttségekben, a végrehajtó tanácsban és a képviselő-testületben. A községi nemzetiségi bizottság összetételét külön szakasz szabályozza. A statutum nem részletezi az alkotmány nemzetiségi öngazgatási érdekközösségekre vonatkozó határozatait, egyedül azokat a kérdéseket sorolja fel, amelyekről az érdekközösség közgyűlése mint egyenjogú tanács tárgyal és dönt a községi képviselő-testülettel. Utasítja a megfelelő öngazgatási érdekközösségeket, hogy alapszabályaikban biztosítsák a nemzetiségi érdekközösséggel való közreműködést.

Szükséges megemlíteni, hogy az eddigi gyakorlatban a lendvai és muraszombati községekben a nemzetiségi öngazgatási érdekközösség képviselő testülete csak egy ízben döntött a községi képviselő-testület negyedik tanácsaként, még pedig a magyar nemzetiség alkotmányos és statutaris joga és helyzete megvalósításáról. Mivel az általános jogokról a nemzetiségnek, amely megfelelően van képviselve minden küldöttségben, lehetősége van dönteni minden fórumon és az érdekközösség csak a külön jogokról dönt, ez az állapot kielégítő. Az előkészületben lévő községi statutumnak módosításai pedig részletesebben határozzák meg majd azokat a kérdéseket, amelyekről közösen kell dönteni.

A nemzetiségi érdekközösség programját végrehajtó u. n. megfelelő érdekközösségek öngazgatási aktusaiban nem tettek teljes mértékben eleget a községi statutum utalásának, hogy biztosítsák a nemzetiségi érdekközösséggel való közreműködést. Szabály-szerint egy általános határozattal rendezik e közreműkö-

dést, amely a közreműködés konkrét formáinak felsorolása hiányában sokszor akadályt jelent ezen elv megvalósulásánál. E területen az eddig szerzett tapasztalatok alapján több és részletesebb határozatot volna szükséges az u. n. megfelelő öngazgatási érdekközösségek általános aktusaiba bevezetni.

Az új alkotmány meghozása után a nyelvi egyenjoguságról több új törvény rendelkezik. Az öngazgatási bíróságokról szóló törvény elrendeli a kétnyelvű eljárás alkalmazását a nemzetiségileg vegyes területeken. Hasonló határozata van a rendes bíróságokról szóló törvénynek. A törvény elrendeli az eljárás szóbeli és írásbeli kétnyelvűségét. Kétnyelvű eljárást akkor kell vezetni, ha a fél olasz, illetve magyar nyelvet használ. A bíróság elnökének kötelessége gondoskodni a kétnyelvű eljárás törvényes alkalmazásáról. Az eljárást részletesebben a bíróság ügyrendi szabályzatának kell meghatározni. A közügyészségekről szóló törvény is elrendeli, hogy a törvénnyel vagy statummal meghatározott nemzetiségileg vegyes területeken az ügyészség az eljárás során köteles alkalmazni a magyar, illetve az olasz nyelvet.

Érdekes megállapítani, hogy az említett törvények, és a bírósági ügyrendi szabályzat is a Szlovén Szocialista Köztársaság nemzetiségileg vegyes területein a bírósági eljárásban is eredeti kétnyelvűséget vezetnek be, amely meghaladja a büntető eljárás 5 től 8-ig, polgári eljárás 102-től 105-ig és közigazgatási eljárás 15-ik szakaszainak nyelvi egyenjoguságról szóló határozataiban biztosított jogokat. A bírósági ügyrendi szabályzat az említett ideiglenes utasításoknál sokkal részletesebben és következetesebben szabályozza a kétnyelvű eljárást.

Továbbá az oktatásügyi közösségekről szóló törvény 10. szakasza 2. bekezdése 18. pontja is szabályozza a Szlovén Szocialista Köztársaságban élő magyar és olasz nemzetiség oktatásügyi tevékenységének serkentését. A kulturközösségekről szóló törvény 8. szakaszának 9-ik és 10-ik pontja szerint e közösségek is serkentik a magyar és olasz nemzetiség kulturtevékenységét. A Szlovén Szocialista Köztársaság Képviselőháza ügyrendi szabályzata 12-ik, 176-ik és 177-ik szakasza szabályozza a szlovéniában élő magyar és olasz nemzetiség küldötteinek jogait a Képviselőházban, amelyek alapján a nemzetiségi küldötteknek következetesen lehetőségük van saját anyanyelvükön felszólalni a köztársasági Képviselőházban, és e lehetőséggel szabályszerint élnek is. A Szlovén Szocialista Köztársaság Büntető Törvénye 60-ik és 113-ik szakaszában az egyenjoguság sérelmét és Jugoszláv népek és nemzetiségek szegényítését mint bűncselekményeket határozza meg.

Az alkotmányos és egyéb nemzetiségi jogokra vonatkozó határozatok megvalósításánál igen jelentős az 1976-os esztendő. A Dolgozó Nép Szocialista Szövetsége ebben az évben igen széles vitát szervezett a helyi közösségektől kezdve egészen a köztársasági fórumokig, ahol a Dolgozó Nép Szocialista Szövetségének Köztársasági Elnöksége, a Szlovén Szocialista Köztársaság Elnöksége és végül a Köztársasági Képviselőháznak összes tanácsa is tárgyalt a nemzetiségek jogai és helyzete megvalósításáról. A vita alapján a Köztársasági Képviselőház elfogadta az olasz, illetve a magyar nemzetiség tagjai külön jogaira vonatkozó álláspontjait, javaslatait és határozatait. Az említett okmány tartalmába nem bocsátkozva kétségtől megállapítható, hogy megfelelően tükrözi a magyar és az olasz nemzetiség jogai megvalósításának mai helyzetét és utmutatóul szolgál a jövőbeni munkához is.

FORRÁSOK — VIRI

1. Ustava FLRJ (Ur. list FLRJ 10/46)
2. Ustavni zakon o temeljih družbene in politične ureditve FLRJ (Ur. list FLRJ 3/53)
3. Ustava SFRJ (Ur. list SFRJ 14/63)

4. Ustavna dopolnila k zvezni ustavi št. I.—VI. (Ur. list SFRJ 18/67)
5. Ustavna dopolnila k zvezni ustavi št. VII.—XIX. (Ur. list SFRJ 55/68)
6. Ustavna dopolnila k zvezni ustavi št. XX.—XLII. (Ur. list SFRJ 29/71)
7. Ustava SFRJ (Ur. list SFRJ 9/74)
8. Ustava LRS (Ur. list LRS 4/47)
9. Ustava SRS (Ur. list SRS 10/63)
10. Ustava SRS (Ur. list SRS 6/74)
11. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakonika o kazenskem postopku (Ur. list SFRJ 50/67)
12. Zakon o pravnem postopku (Ur. list SFRJ 4/77)
13. Zakon o upravnem postopku (Ur. list SFRJ 4/77)
14. Zakon o dvojezičnih šolah z italijanskim in madžarskim učnim jezikom in o dvojezičnih šolah v SRS (Ur. list SRS 13/62, 7/65 in 31/72)
15. Zakon o pečatih v SRS (Ur. list SRS 8/64)
16. Zakon o sodiščih splošne pristojnosti (Ur. list SRS 20/65)
17. Zakon o samoupravnih sodiščih (Ur. list SRS št. 10/77)
18. Zakon o rednih sodiščih (Ur. list št. 10/77)
19. Zakon o javnem tožilstvu (Ur. list SRS 10/77)
20. Stališča, priporočila in sklepi o uresničevanju posebnih pravic italijanske in madžarske narodnosti in njihovih pripadnikov v SRS (Ur. list št. 11/77)
21. Zakon o volitvah in delegiranju v skupščine (Ur. list SRS 24/77)
22. Zakon o izobraževalnih skupnostih (Ur. list SRS št. 38/74)
23. Zakon o kulturnih skupnostih (Ur. list SRS 38/74)
24. Kazenski zakon SRS (Ur. list SRS 12/77)
25. Poslovnik Skupščine SR Slovenije (Ur. list SRS 21/75)
26. Odločba ustavnega sodišča SRS št. U 31/692 dne 30. 6. 1970 (Ur. list SRS 27/70)
27. Mnenje in predlogi ustavnega sodišča SRS o dvojezičnih šolah (U 31/69 z dne 30. 6. 1970)
28. Sklep vrhovnega sodišča SRS z dne 15. 7. 1966 št. Pzz 9/66
29. Statut občine Lendava (Uradni vestnik okraja Maribor 25/64)
30. Statut občine Murska Sobota (Uradni vestnik občine Maribor 22/64)
31. Statut občine Lendava (Uradne objave okraja Maribor 8/74)
32. Statut občine Murska Sobota (Uradne objave okraja Maribor 5/74)
33. Začasno navodilo republiškega senata za prekrške z dne 4. 12. 1963
34. Začasno navodilo republiškega sekretariata za proračun in občo upravo o dvojezičnem poslovanju upravnih organov na narodnostno mešanih območjih v SRS (9. 12. 1963 št. 03-4/63)
35. Začasno navodilo republiškega sekretariata za pravosodje o dvojezičnem poslovanju sodišč na narodnostno mešanih območjih v SRS (4. 2. 1964 št. Su I.—L/64-1)
36. Sodni poslovnik za redna sodišča (Ur. l. SRS 26/78)

Povzetek

PRAVNI POLOŽAJ NARODNOSTI V SR SLOVENIJI

Pravna osnova enakopravnosti narodnosti v Jugoslaviji je v sklepih II. zasedanja AVNOJA, ki zagotavljajo narodnostnim manjšinam v Jugoslaviji vse pravice. KPJ je že od vukovarskega kongresa 1920. leta naprej dosledno stala na stališču, da je vsem narodnostnim manjšinam v Jugoslaviji potrebno zagotoviti enakopravnost in to stališče je izraženo tudi v kasnejših partijskih dokumentih. Med temi so posebno pomembni sklepi IK CK KPJ o narodnostnih manjšinah iz leta 1959.

Ustava SR Slovenije iz leta 1947 podobno kakor prva zvezna ustava iz leta 1946 zagotavlja tradicionalno pravno zaščito manjšin. Ustava SR Slovenije iz 1963 leta pa pomeni že znaten napredek pri ureditvi pravnega položaja manjšin. Ta ustava prvič uporablja termin »narodnost«, kar ni le formalnega pomena, ampak je tudi odraz stopnje uveljavljanja enakopravnosti narodnosti v vsakdanji praksi. Iz določila 76. člena ustave sledi v zvezi z določilom 77. člena, da so narodnostne pravice zagotovljene italijanski in madžarski narodnosti, ki živita na področju SR Slovenije kot avtohtono prebivalstvo. V tej ustavi so položeni tudi temelji dvojezičnosti v SR Sloveniji. Ustava določa enakopravnost slovenskega jezika in jezika narodnosti na narodnostno mešanih območjih ter napotuje občinske statute, da to vprašanje podrobneje uredijo. Ustava ima tudi podrobnejša določila o izobraževanju v jeziku narodnosti ter o skrbi za kulturno dejavnost ter informiranje narodnosti. Statuti občin Lendava in Murska Sobota iz leta 1974 podrobneje urejajo položaj madžarske narodnosti v navedenih občinah. Mursko-soboški statut ureja pravice in položaj madžarske narodnosti v posebnem poglavju, lendavski statut pa v posameznih ustreznih

poglavjih in členih. Statuta določata narodnostno mešano (dvojezično) območje občin. Pri določanju dvojezičnih območij ni bilo težav, ker je bil edini kriterij avtohtonost, dočim število in razmerje prebivalstva sploh ni bilo upoštevano. Statuta sledeč napotilo ustave podrobneje urejata dvojezično poslovanje ter načine in oblike zagotovitve enakopravnosti obeh jezikov v javnem družbenem življenju. Oba statuta imata tudi več določil o dvojezičnih osnovnih šolah, lendavski statut pa o pouku madžarskega jezika v edini srednji strokovni šoli na narodnostno mešanem območju, ki se nahaja v Lendavi. Občini tudi v sedaj veljavnih statutih nimata določil o pouku madžarskega jezika na srednjih in strokovnih šolah izven dvojezičnega območja, ki jih obiskujejo učenci dvojezičnih osnovnih šol, čeprav je v šolskem letu 1976/1977 na teh šolah uveden pouk madžarskega jezika.

Se pred sprejetjem zgoraj omenjenih občinskih statotov pa so republiški sekretariat za proračun in občjo upravo, republiški sekretariat za pravosodje in republiški senat za prekrške izdali začasna navodila o dvojezičnem poslovanju na narodnostno mešanih območjih. Ta navodila že vsebujejo kasnejša statutarna določila o zasedbi delovnih mest z dvojezičnimi kadri, o dvojezičnih tiskovinah, napisih in pečatih ter o dvojezičnosti zapisnikov ter odločb. Po navodilih dodatni stroški dvojezičnega poslovanja strank ne bremenijo.

Zakon o sodiščih splošne pristojnosti iz leta 1965 v 6. členu določa enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika v sodnih postopkih na narodnostno mešanem območju. Sodni poslovnik, ki naj bi po določilih zakona podrobneje uredil dvojezično poslovanje, povzema določila začasnih navodil. Tudi zakon o pečatih v SRS iz leta 1964 določa uporabo dvojezičnih pečatov na narodnostno mešanem območju.

Za izvajanje dvojezičnega poslovanja v praksi je pomemben sklep Vrhovnega sodišča SRS iz leta 1966 v postopku za varstvo zakonitosti, s katerim so bile razveljavljene odločbe kopskega in piranskega sodišča zaradi bistvene kršitve določil pravnega postopka, ker postopek ni bil voden dvojezično.

Dvojezični pouk se je v Prekmurju pričel postopoma uvajati v letih 1959/60. Prvi zakon o dvojezičnih šolah je bil sprjet leta 1962, zakon je bil spremenjen leta 1965, v sedaj veljavnem besedilu pa je zakon sprejet leta 1972. V zvezi z dvojezičnim poukom je leta 1969 pred Ustavnim sodiščem SRS tekel ustavni spor o vprašanju ustavnosti dvojezičnih šol. Ustavno sodišče je odločilo, da zakon o dvojezičnih šolah ni v nasprotju z ustavo SR Slovenije, ustavno sodišče pa je pripravilo tudi vrsto predlogov za nadaljnjo ureditev šolstva narodnosti.

Brez dvoma ustava SR Slovenije iz leta 1974 pomeni največji korak pri ureditvi pravic in položaja narodnosti. Ustava že v 1. členu definira SR Slovenijo kot socialistično samoupravno demokratično skupnost delovnih ljudi in občanov, slovenskega naroda in italijanske in madžarske narodnosti, svoje ustavne pravice pa občani italijanske in madžarske narodnosti uresničujejo po prvem temeljnem načelu ustave tako, da se povsod enakopravno z drugimi delovnimi ljudmi in občani vključujejo v samoupravne socialistične odnose in samoupravno odločanje. Ustava določa ustanovitev komisij za narodnosti pri republiški skupščini in pri občinskih skupščinah. Nadalje določa enako kakor zakon o volitvah in delegiranju v skupščine ter občinski statuti ustrezno zastopstvo narodnosti v delegacijah, kar se v praksi uresničuje. Posebne pravice narodnosti pa ustava določa v posebnem poglavju v 250. in 251. členu. Že iz naslova tega poglavja sledi, da so te pravice zagotovljene narodnosti kot celoti in tudi njenim pripadnikom. Med posebnimi pravicami so najpomembnejše enakopravnost jezika narodnosti na narodnostno mešanem območju, vzgoja in izobraževanje v materinem jeziku oziroma na dvojezičnih šolah, razvijanje kulturno-prosvetne dejavnosti, tiska, založništva, v ta namen možnost ustanavljanja lastnih organizacij, pravica do uporabe narodnostnih simbolov in razvijanje stikov z matičnim narodom. Najpomembnejša novost pa je možnost ustanavljanja samoupravnih interesnih skupnosti za prosveto in kulturo, ki skrbijo za razvijanje in uveljavitev posebnih pravic narodnosti in ki o teh vprašanih v skladu z določili statuta občin in samoupravnih aktov ustreznih samoupravnih interesnih skupnosti enakopravno odločajo s pristojnim zborom občinske skupščine oziroma z ustreznimi samoupravnimi interesnimi skupnostmi.

Statuta občin Lendava in Murska Sobota iz leta 1974 podrobneje in natančneje od določil dosedaj veljavnega statuta urejata položaj in pravice narodnosti.

Po sprejetju nove ustave vrsta zakonov določa dvojezično poslovanje. Tako zakon o samoupravnih sodiščih, zakon o rednih sodiščih in zakon o javnem tožilstvu določajo dvojezični postopek na narodnostno mešanih območjih. V skladu z določilom zakona o rednih sodiščih način dvojezičnega poslovanja ureja sodni poslovnik. Novi sodni poslovnik v skladu z določili citiranega zakona in smislom določil ustave SRS uvaja na dvojezičnem območju dvojezično poslovanje, v katerem imajo pripadniki narodnosti glede uporabe materinega jezika in vodenje postopka v njihovem jeziku znatno širše pravice kot so pa zagotovljene v zakonu o pravnem postopku, v zakonu o kazenskem postopku ter zakonu o upravnem postopku.

Nadalje urejajo pravice narodnosti tudi zakon o izobraževalni skupnosti in zakon o kulturni skupnosti, vsak na svojem področju.

Kazenski zakon SR Slovenije določa kazniva dejanja kršitve enakopravnosti in sramotive narodov in narodnosti Jugoslavije z ustreznimi sankcijami.

Na podlagi široke javne razprave v letu 1976 so zbori skupščine SRS 1977 leta sprejeli stališča, priporočila in sklepe o uresničevanju posebnih pravic italijanske in madžarske narodnosti in njihovih pripadnikov v SRS. Ta stališča, priporočila in sklepi so odraz dejanskega stanja na področju uveljavljanja pravic narodnosti v SRS in seznam bodočih nalog na tem področju.

Summary

LEGAL STATUS OF NATIONALITIES IN THE SR OF SLOVENIA

The legal basis of the equality of rights of the nationalities living in Yugoslavia is comprised in the Conclusions of the II. AVNOJ-Session (AVNOJ-AFCNLY—the Antifascist Council of the National Liberation of Yugoslavia). They guarantee all the rights to the national minorities living in Yugoslavia. Since the Vukovar Congress in 1920 the Communist Party of Yugoslavia has consistently taken up a position that the equality of rights has to be guaranteed to all national minorities in Yugoslavia. This point of view is expressed in all subsequent Party Documents. Among them are of particular importance the Conclusions of IK CK KPJ (EC CC CPY — the Executive Council of the Central Committee of the Communist Party of Yugoslavia) concerning the national minorities (from 1959).

The Constitution of the SR of Slovenia of 1947 guarantees — similarly to the first federal Constitution of 1946 — the traditional legal protection of minorities. The Constitution of the SR of Slovenia of 1963 means a significant progress as regards the regulation of the legal status of minorities. For the first time it uses the term "nationality". This fact is not only of just formal meaning, but is also a reflexion of the degree of assertion of the equality of rights in everyday praxis. From the stipulation of the Article 76 — in connection with the Article 77 — it is emanating that the national rights are guaranteed to the Italian and Hungarian nationalities living in the territory of the SR of Slovenia as the autochthonous population. In the Constitution the grounds for implementation of bilingualism in SR of Slovenia have been set up as well. The Constitution provides for the equality of rights of the Slovene language and the language of the nationality inhabited in the ethnically mixed territory. It gives directions to the Communes to regulate this question in greater detail in their Statutes. The Constitution also comprises precise stipulations regarding the education in the language of the nationality, the development of cultural activities as well as of the information media in the nationality's mother tongue. The Statutes of the Communes of Murska Sobota and Lendava of 1974 regulate the status of the Hungarian nationality living on their territory in a more precise way. The Statute of the Commune of Murska Sobota regulates the rights and the status of the Hungarian nationality in special chapters, whereas the Statute of the Lendava Commune both in special chapters and articles. The Statutes define the nationally mixed (bilingual) territory.

The Statutes, following the directions of the Constitution, regulate more accurately the bilingual administration as well as the ways and forms of security of equality of rights in the public social life. Both Statutes contain a number of stipulations concerning the bilingual elementary schools whereas the Statute of the Commune of Lendava includes also the provisions on the classes in the Hungarian language in the secondary professional school in the ethnically mixed territory (the school is namely in Lendava). The legal Statutes of both Communes comprise however no stipulations as regards the lessons of the Hungarian language in the secondary and professional schools outside the bilingual territory which are attended by pupils who finished the bilingual elementary schools, although the lessons of the Hungarian language have been introduced in this kind of schools in the school-year 1976/77.

Before the above mentioned Statutes were passed the Republic Secretariat for Budget and Common Administration, the Republic Secretariat For Law Affairs and the Republic Senate for Transgressions had passed the provisional instructions concerning the bilingual administration in the area with mixed population. Those instructions have already included the present statutory stipulations as regards the occupation of the posts with bilingual staff, bilingual prints, inscriptions and seals, as well as bilingual registers and decrees. According to the instructions the citizens are not charged with additional expenses due to bilingual administration.

The bill on the Law-Courts of common competence of 1965 stipulates in its Article 6 the equality of rights of both the Italian and Hungarian languages in the course of legal procedures on the territory with mixed population. The legal working-order, which, according to the law-provisions, should regulate the bilingual administration more pro-

foundly, sums up the provisions of the temporary instructions. The Law on Seals in the SR of Slovenia of 1964 also stipulates the implementation of bilingual seals in the area with mixed population.

For implementation of bilingual administration in praxis is of great importance the decree given by the Supreme Court of the SR of Slovenia in 1966. The decree vitiated the decisions of the Law-Courts of Koper and Piran. The legal procedures had namely not been conducted bilingually and that meant an essential violation of the provisions of the legal procedures.

The bilingual classes in Prekmurje were introduced gradually in the years 1959/60. The first Law on Bilingual Schools was passed in 1962, revised in 1965 and passed in final form in 1972. In 1970 the Constitutional Court of the SR of Slovenia after a constitutional litigation concerning the problem of bilingual schools made a decision that the Law on Bilingual Schools was not in opposition with the Constitution of the SR of Slovenia, and prepared a series of suggestions for further regulation of bilingual schools.

There is no doubt that the Constitution of the SR of Slovenia of 1974 means the greatest step as regards the regulation of the rights and status of nationalities. The Article 1 of the Constitution defines the SR of Slovenia as a socialist selfmanaging democratic community of the Slovene nation and the Italian and Hungarian nationalities; the citizens of the Italian and Hungarian nationality carry out their constitutional rights in accordance with the first fundamental article of the Constitution. With the equal rights as the Slovene working people and citizens they take part in selfmanaging decision-making. The Constitution provides for the establishing of the Commissions for nationalities at the Republic Assembly as well as at the Assemblies of Communes. Furtheron, it stipulates likewise the Law on Elections and Delegating Into the Assemblies and the Community-Statutes — an adequate representation in the delegations — all this is carried out in praxis. The Constitution defines the special rights of a nationality in the special chapter — Articles 250 and 251. Already from the title of the chapters follows that these rights are guaranteed to the nationality as a whole as well as to its members. Among the special rights are the most important the equality of the language of the nationalities on the districts with mixed population, education in the mother tongue in bilingual schools, development of the cultural activity, press, publishing, in this connection the possibility of establishing own organizations, the right of using the symbols of a nationality, the right of developing the relations with the mother nation.

The most important novelty, however, is the possibility to establish the Self-managing Communities of Interest For Culture and Education of the Members of Nationalities. They take care for the development and assertion of the special rights of the nationality. In this context they make decisions, on terms of equality, together with the competent Chamber of the Commune-Assembly respectively with the corresponding Self-managing Communities of Interest — all this in accordance with the stipulations of the Commune-Statutes and of the selfmanagement acts of the corresponding Self-managing Communities of Interest.

The Statutes of the Communes of Lendava and Murska Sobota, passed in 1974, regulate the status and rights of the nationalities more accurately and profoundly.

After 1974 a series of laws regulate the bilingual administration: Law on the Self-management Courts, Law on Regular Courts, Law on Public Prosecution. They all determine the bilingual procedure in the nationally mixed territory. In accordance with the stipulation of the Law on Regular Courts the bilingual administration is regulated by the judicial working-order. In accordance with the stipulations of the cited Law and in the spirit of the Constitution of the SR of Slovenia the new working-order introduces both languages, the Slovenian and Hungarian, as means of communication on institutional level in the nationally mixed territory. It gives the members of the nationality far broader rights as they are guaranteed by the Code on Judicial Procedure, the Code on Penal Procedure as well as by the Law on Administrative Procedure.

The rights of nationalities are also regulated by the Law on Self-managing Community of Interest For Education and the Law on Self-managing Community of Interest For Culture.

Adequate sanctions for criminal activities concerning the violation of the equality of rights and insulting the Yugoslav nations and nationalities are defined by the Penal Law of the SR of Slovenia.

On the basis of a wide public discussion in 1976 the Chambers of the Republic Assembly (in 1977) passed Recommendations and Conclusions concerning the implementation of the special rights of the Italian and Hungarian nationalities and their members in the SR of Slovenia. They reflect the actual situation as regards the implementation of the rights of the nationalities in the SR of Slovenia and indicate the future tasks in this field.